

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНІЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки підприємства

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни

ЕКОНОМІКА БУДІВНИЦТВА І ЕКСПЛУАТАЦІЇ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ І АЕРОДРОМІВ

**(для студентів денної форми навчання напряму підготовки
6.060101 – «Будівництво»)**

Харків 2017

ТЕМА 1. ВИТРАТИ ТА СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ

1.1 Поняття витрат та собівартості продукції

1.2 Класифікація витрат і структура собівартості

1.3 Калькуляція собівартості

1.4 Види та склад собівартості в будівництві

1.1 Поняття витрат та собівартості продукції

Витрати – це обсяг спожитих виробничих факторів (матеріальних, фінансових, трудових ресурсів), необхідних для здійснення підприємством господарської діяльності, направленої на отримання прибутку та максимізацію добробуту власників у грошовому вираженні.

Всі витрати підприємства укрупнено можна розділити на два *блоки*:

1) поточні витрати, які пов'язані з вирішенням таких задач як закупівля сировини та матеріалів, їх транспортування та зберігання, обслуговування матеріально-технічної бази, утримання персоналу, тощо;

2) довгострокові (інвестиційні) витрати, пов'язані з вирішенням стратегічних задач підприємства, таких як будівництво, реконструкція або придбання нових приміщень, придбання нових машин та обладнання, тощо.

Витрати підприємства включаються у собівартість продукції.

Собівартість продукції як економічна категорія є грошовим виразом витрат на виробництво та реалізацію продукції.

Економічний зміст собівартості продукції проявляється в наступному:

1) це комплексний економічний показник, який об'єднує в собі витрати на спожиті засоби виробництва, витрати на заробітну плату робітників підприємства, а також частину прибутку, призначену для соціального страхування;

2) це важливий узагальнюючий показник, який характеризує ефективність роботи підприємства;

3) слугує базою для ціни продукції та її нижньою межею для виробника щоб забезпечити процес відтворення виробництва. Тобто підприємство не може встановлювати ціну нижчу за собівартість задля недопущення збитків.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» *собівартість реалізованої продукції складається з:*

- виробничої собівартості продукція, яка була реалізована протягом звітного періоду;
- нерозподілених постійних загальновиробничих витрат;
- наднормових виробничих витрат.

До виробничої собівартості продукції включаються:

1) прямі матеріальні витрати, до складу яких включається вартість сировини та основних матеріалів, напівфабрикатів та комплектуючих, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкту витрат;

2) прямі витрати на оплату праці, до складу яких включається заробітна плата та інші виплати робітникам, зайнятим у виробництві продукції, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкту витрат;

3) інші прямі витрати включають всі інші виробничі витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат, зокрема відрахування на соціальні заходи, плата за оренду, амортизація, тощо;

4) загальновиробничі витрати, які включають витрати на управління виробництвом (оплата праці апарату правління цехами, дільницями), амортизація основних фондів загальновиробничого призначення, витрати на вдосконалення технології та організації виробництва, комунальні платежі та інші витрати на утримання виробничих приміщень, охорону праці, техніку безпеки, тощо.

1.2 Класифікація витрат і структура собівартості

Розглянемо головні *класифікаційні ознаки поточних витрат* підприємства:

- 1) за економічними елементами (за видами однорідних витрат):
- матеріальні витрати;

- витрати на оплату праці;
- відрахування на соціальні заходи;
- амортизація;
- інші витрати.

2) за калькуляційними статтями:

- сировина та матеріали;
- енергія технологічна;
- основна та додаткова заробітна плата виробничих робітників;
- утримання та експлуатація машин і механізмів;
- загальновиробничі (накладні) витрати;
- підготовка та освоєння виробництва;
- поза виробничі витрати.

3) за способом віднесення на собівартість:

- прямі – безпосередньо пов'язані з виготовленням певного виду продукції та можуть бути обчислені на її одиницю;

- непрямі – витрати, величина яких не може бути прямо обчислена на одиницю продукції, бо вони пов'язані не з виготовленням окремого виробу, а з процесом виробництва загалом.

4) за ступенем залежності витрат від обсягів виробництва:

- постійні – їх сума не залежить від кількості виготовленої продукції (в певних межах);

- змінні – їх сума залежить від обсягу виготовленої продукції.

1.3 Калькуляція собівартості

Калькуляція собівартості – це визначення витрат за статтями собівартості.

Розглянемо процедуру визначення собівартості за кожною її статтею.

Стаття 1. Сировина та матеріали.

Вартість витрачених матеріалів на виробництво продукції визначається наступним чином:

$$B_m = \sum_{i=1}^n M_i \times C_i - \sum_{i=1}^n M_{\text{відх.}i} \times C_{\text{відх.}i}, \quad (1.1)$$

де M_i - витрати i -того матеріалу, т;

C_i – ціна i -того матеріалу, грн.;

$M_{\text{відх.}i}$ – витрати сировини та матеріалів i -того виду, що пішли у відходи,

т;

$C_{\text{відх.}i}$ – ціна реалізації відходів сировини та матеріалів i -того виду, грн.

Стаття 2. Енергія технологічна.

Витрати за статтею обчислюються за нормами витрат і тарифами на енергію.

Стаття 3. Основна та додаткова заробітна плата виробничих робітників.

До статті належать витрати на оплату праці робітників, що безпосередньо виготовляють продукцію.

Стаття 4. Утримання та експлуатація машин і механізмів.

Стаття охоплює витрати на:

- амортизаційні відрахування на відтворення машин та устаткування;
- електроенергію, пальне, мастильні матеріали для машин та устаткування;
- придбання інструменту та запасних частин для устаткування;
- ремонт та технічне обслуговування;
- заробітна плата обслуговуючого персоналу.

Стаття 5. Загальновиробничі (накладні) витрати.

Стаття включає витрати на:

- управління, виробниче та господарське обслуговування в межах виробництва;
- заробітна плата з відрахуванням працівників управління, спеціалістів, службовців;
- амортизаційні відрахування по будівлях та спорудах;
- охорону праці;
- техніку безпеки, охорону, протипожежну охорону;

- підготовку кадрів, адміністративні та канцелярські витрати;
- відрядження;
- придбання патентів, ліцензій, тощо.

Стаття 6. Підготовка й освоєння виробництв.

До статті належать витрати на:

- освоєння нових підприємств, виробництв, цехів;
- підготовку й освоєння нових видів продукції;
- підготовчі роботи, тощо.

Витрати списуються на продукцію рівними частками за встановлений період їх відшкодування.

Стаття 7. Позавиробничі витрати.

До статті належать витрати на:

- маркетингові дослідження;
- рекламу продукції;
- заходи щодо стимулювання збуту, тощо.

1.4 Види та склад собівартості в будівництві

Планування і облік витрат, що включаються в собівартість будівельно-монтажних робіт, здійснюється по *об'єктах витрат*.

Об'єктом витрат в будівництві можуть бути: окремі види будівельно-монтажних робіт; об'єкт будівництва; будівельний контракт.

Відповідно до об'єктів витрат розрізняють наступні види собівартості:

- **собівартість окремих видів будівельно-монтажних робіт** – це витрати *будівельної організації*, пов'язані з виробництвом на свій ризик і власними силами окремих видів будівельно-монтажних робіт на одному або декількох об'єктах будівництва, подинці або декільком будівельним контрактами;

- **собівартість об'єкту будівництва** — це витрати *будівельної організації*, пов'язані з виробництвом на свій ризик і власними силами будівельно-монтажних робіт на конкретному об'єкті будівництва за весь період його будівництва;

- собівартість будівельно-монтажних робіт по будівельному контракту

- це витрати будівельної організації, пов'язані з виробництвом будівельно-монтажних робіт, передбачених контрактом на будівництво, від дати укладення контракту до остаточного завершення контракту.

Собівартість будівельно-монтажних робіт – це витрати будівельної організації, пов'язані з виконанням будівельно-монтажних робіт з використанням в процесі будівельного виробництва машин, механізмів, устаткування, матеріальних, трудових і інших виробничих ресурсів.

Собівартість БМР включає:

- витрати на матеріали, конструкції і вироби;
- основну заробітну плату;
- витрати на експлуатацію машин і механізмів;
- інші прямі витрати;
- загальновиробничі витрати.

Вартість експлуатації машин та механізмів складається з таких складових:

- заробітна плата машиністів;
- амортизаційні відрахування;
- вартість частин, що швидко спрацьовуються;
- вартість палива (бензин, дизпаливо або електроенергія);
- вартість мастильних матеріалів та гідравлічної рідини;
- вартість ремонту та обслуговування (всього та в т.ч. з/п);
- вартість перебезування (всього та в т.ч. з/п).

До складу *інших прямих витрат* включають витрати на транспортування ґрунту, а також витрати на внутрішньо-будівельні перевезення матеріалів від приоб'єктних складів до місця укладання їх в "справу" або до підйомного механізму.

Загальновиробничі витрати включають наступні групи витрат:

- адміністративно-господарські витрати — заробітна плата адміністративно-управлінського і виробничо-технічного персоналу з відрахуваннями на соціальне

страхування, витрати на відрядження, канцелярські і поштово-телеграфні витрати, витрати на оренду і ремонт будівель контор;

- витрати по обслуговуванню робочих — відрахування на соціальне страхування робочих, додаткова заробітна плата робочих (оплата відпусток, доплати бригадирам за керівництво бригадами, доплата при переведенні на легші умови праці і ін.); витрати на охорону праці і техніку безпеки, житлово-комунальні витрати і т. д.;

- витрати на організацію і виробництво робіт - витрати на утримання пожежно-сторожової охорони; на організований набір робочих; оплата робіт по раціоналізації виробництва; витрати, пов'язані із здачею робіт; витрати на утримання виробничого устаткування і інвентаря, інші витрати;

- інші загальновиробничі витрати - на геодезичні роботи, здійснювані при виробництві будівельно-монтажних робіт, послуги буфетам і їдальням і т.п.

Основними шляхами зниження собівартості продукції є:

- збільшення обсягу реалізації,
- економне використання ресурсів,
- зростання продуктивності праці,
- вдосконалення технології, засобів і предметів праці і т.ін.

ТЕМА 2. ДОХІД, ПРИБУТОК ТА РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Економічна сутність доходу підприємства

2.2 Сутність прибутку підприємства, його види

2.3 Рентабельність підприємства

2.1 Економічна сутність доходу підприємства

Дохід є виручкою підприємства від реалізації продукції, робіт та послуг.

Отримання доходу свідчить про те, що продукція підприємства знайшла свого споживача, вона відповідає вимогам та попиту ринку за ціною та якістю.

Отримання доходу створює основу для самофінансування підприємства за умови, що його розмір достатній для покриття витрат підприємства з виробництва та реалізації продукції, виконання зобов'язань перед бюджетом та утворення чистого прибутку.

Дохідність підприємства є одним з найголовніших показників його фінансового стану. Доходи – це джерело розвитку його діяльності, що забезпечує:

- фінансування усіх поточних витрат, що пов'язані зі здійсненням господарської діяльності;

- виплату усіх необхідних податкових платежів;

- формування прибутку як джерела розширення діяльності.

Необхідно розрізняти поняття валового та чистого доходів.

Валовий дохід – це загальна сума доходу, що отримує підприємство від всіх видів діяльності за певний проміжок часу.

Чистий дохід – це різниця між доходами від реалізації продукції та обов'язковими платежами, що входять до ціни продукції.

2.2 Сутність прибутку підприємства, його види

Найважливішим показником, що характеризує ефективність діяльності підприємства є *прибуток*, тобто різниця між доходом від реалізації продукції та

витратами на її виробництво та реалізацію. Тому прибуток – це:

- основна стратегічна мета підприємства;

- основна умова функціонування підприємства в ринковій економіці;

- основне фінансове джерело розвитку підприємства, удосконалення його матеріальної бази;

- джерело сплати податків;

- основний результативний показник діяльності підприємства;

- кінцевий результат діяльності підприємства, його отримання – обов'язкова умова розширеного відтворення підприємства, забезпечення самофінансування та укріплення його конкурентоспроможності на ринку.

Основні *функції прибутку* в ринковій економіці:

- оціночна;

- розподільна;
- стимулююча.

За порядком розрахунку можна виділити такі *головні види прибутку* підприємства:

1) валовий прибуток:

$$ВП = ВР - ВВ - ПДВ - АЗ, \quad (2.1)$$

де $ВР$ – виручка від реалізації продукції підприємства;

$ВВ$ – виробнича собівартість реалізованої продукції (валові витрати);

$ПДВ$ – податок на додану вартість;

$АЗ$ – акцизний збір.

2) чистий прибуток:

$$ЧП = ВП - ПП, \quad (2.2)$$

де $ПП$ – податок на прибуток (25%).

Розглянемо *фактори, що впливають на прибуток* підприємства:

1) зовнішні – фактори, що не залежать від підприємства:

- інфляційні процеси;
- законодавча база;
- політичні процеси;
- науково-технічний та соціальний розвиток регіону;
- політика оподаткування, тощо;

2) внутрішні – фактори, що залежать від діяльності окремого підприємства:

а) фактори безпосереднього впливу:

- обсяг продукції, що випускається;
- собівартість виробництва;
- ціна на продукцію, що реалізується;

- асортимент продукції, тощо;
- б) фактори опосередкованого впливу:
 - після продажний сервіс;
 - знос виробничих фондів;
 - реклама;
 - співвідношення власного та залученого капіталу, тощо.

2.3 Рентабельність підприємства

Рентабельність – це відносний показник прибутковості, що характеризує ефективність господарської та фінансової діяльності підприємства.

Показники рентабельності розраховуються як відношення різноманітних показників прибутку до вкладеного капіталу, обсягу продажу, використаних ресурсів, здійснених витрат, тощо.

Розглянемо *головні показники рентабельності підприємства*:

1) рентабельність вкладених коштів:

- загальний рівень рентабельності підприємства:

$$P_{\Pi} = \frac{ВП}{С} \times 100\%, \quad (2.3)$$

де *ВП* – валовий прибуток підприємства, грн.;

С – загальна виробнича собівартість, грн.

- рентабельність виробничих фондів:

$$P_{ВФ} = \frac{ВП}{ОФ} \times 100\%, \quad (2.4)$$

де *ОФ* – вартість виробничих фондів, грн.

- рентабельність сукупних активів:

$$P_{CA} = \frac{ВП}{A} \times 100\%, \quad (2.5)$$

де A – середня сума активів балансу підприємства, грн.

- рентабельність власного (акціонерного) капіталу:

$$P_{BK} = \frac{ЧП}{BK} \times 100\%, \quad (2.6)$$

де $ЧП$ – чистий прибуток підприємства, грн.;

BK – сума власного капіталу, грн.

2) рентабельність продукції:

$$P_{II} = \frac{ВП}{C_{III}} \times 100\%, \quad (2.7)$$

або

$$P_{II} = \frac{ВП}{Q} \times 100\%, \quad (2.8)$$

де C_{III} – повна собівартість товарної реалізованої продукції, грн.;

Q – обсяг реалізованої продукції, грн.

ТЕМА 3. ЦІНИ ТА ЦІНОУТВОРЕННЯ В РИНКОВИХ УМОВАХ

3.1 Економічний зміст, функції та класифікація цін

3.2 Методи ціноутворення в ринкових умовах

3.3 Особливості ціноутворення в будівництві і експлуатації автомобільних

доріг, договірна ціна

3.1 Економічний зміст, функції та класифікація цін

Ціна – це грошовий вираз вартості товару, тобто кількість грошей, що сплачується або одержується за одиницю товару або послуги.

Ціна відображає споживчі властивості товару, купівельну спроможність грошової одиниці, ступінь конкуренції, рівень державного контролю, тощо.

В умовах ринкової економіки ціна виконує наступні *функції*:

1) обліково-аналітична – забезпечує облік результатів господарювання та їх прогнозування;

2) стимулююча – сприяє раціональному використанню обмежених ресурсів, науково-технічному прогресу, оновленню асортименту;

3) розподільча – впливає на розподіл ресурсів, доходів та фінансів у суспільстві;

4) регулююча – здійснюється збалансування між окремими виробництвами, попитом і пропозицією.

Ціна на будь-який товар складається з окремих елементів, основними з яких є *собівартість та прибуток* – їх наявність у ціні є обов'язковою. Крім того до складу ціни можуть входити:

- податок на додану вартість;
- акцизний збір;
- націнки постачальницько-збутових організацій;
- торгівельні надбавки.

Залежно від особливостей процесу купівлі-продажу товару та галузі економіки, вирізняють наступні головні *види цін*:

- світові ціни – ціни, зі якими реалізуються товари на світовому ринку, визначаються рівнем цін країни-експортера, цінами бірж та аукціонів, цінами провідних виробників світу;

- гуртові (відпускні) ціни – ціни, за якими державні та приватні підприємства розраховуються між собою або з гуртовими посередниками за великі партії товару;

- закупівельні ціни – ціни, за якими сільськогосподарські виробники продають свою продукцію державним, переробним, торгівельним підприємствам;
- кошторисні ціни – ціни та розцінки, які використовуються для визначення розрахункової вартості нового будівництва, реконструкції будівель та споруд;
- роздрібні ціни – ціни, за якими здійснюється продаж товарів населенню торгівельними підприємствами, встановлюються ними самостійно;
- транспортні тарифи – плата за перевезення пасажирів та вантажів, яка сплачується транспортним підприємствам;
- тарифи на платні послуги – розмір оплати різноманітних послуг, що виконуються підприємствами.

За *способом встановлення* ціни поділяються на:

1) державні – встановлюються державою на продукцію державних підприємств, деякі ресурси, соціально значимі товари. Державні ціни поділяються на:

- фіксовані ціни – чітко встановлений рівень;
- регульовані ціни – встановлюється гранично високий рівень роздрібних цін на окремі товари, встановлюються нормативи рентабельності, розміри торгівельних надбавок, тощо.

2) договірні – встановлюються за домовленістю сторін;

3) вільні – встановлюються підприємствами самостійно;

4) ввізні – встановлюються на імпортні підакцизні товари, що обкладаються ПДВ та ввізним митом.

3.2 Методи ціноутворення в ринкових умовах

Ціноутворення – це процес обґрунтування, затвердження та перегляду цін і тарифів, визначення їх рівня, співвідношення та структури.

Залежно від того, яку мету ставить підприємство на ринку, розрізняють різні підходи до ціноутворення. Такими *цілями для підприємства* можуть бути:

- виживання на ринку (низькі ціни);
- максимізація прибутку;

- лідерство на ринку;
- лідерство в якості (високі ціни за високу якість).

На рівень ціни спричиняють вплив також наступні чинники:

- державне регулювання цін;
- конкуренція виробників;
- співвідношення попиту та пропозиції;
- купівельна спроможність грошей.

Враховуючи ці чинники, підприємства можуть використовувати наступні *методи ціноутворення*:

1) метод «витрати + прибуток»:

$$Ц = C + П, \quad (3.1)$$

де C – собівартість продукції, грн.;

$П$ – прибуток, грн.

Прибуток визначається у відсотках до собівартості, розмір яких встановлюється залежно від бажаного рівня прибутковості та конкурентоспроможності продукції.

2) отримання цільової норми прибутку – підприємство встановлює ціну, включаючи в неї певний визначений рівень прибутку:

$$Ц = B_{зм} + \frac{B_{пост} + П_{заг}}{N}, \quad (3.2)$$

де $B_{зм}$ – змінні витрати на одиницю продукції, грн.;

$B_{пост}$ – постійні витрати на продукцію за певний період часу, грн.;

$П_{заг}$ – прибуток, що має бути одержаним за період часу від продажу продукції, грн.;

N – обсяг продажу продукції, одиниць.

3) оцінка споживчої вартості – ґрунтується на оцінці споживчого ефекту, який має споживач від використання товару.

4) пропорційне ціноутворення – ціна встановлюється залежно від рівня цін конкурентів.

5) метод «очікуваного прибутку» - використовується, коли підприємство більш низькою ціною планує виграти тендер або боротьбу за контакт;

6) метод швидкого повернення витрат – використовується з метою активного продажу великих обсягів продукції і швидкого повернення затрачених коштів.

Всередині існуючих систем ціноутворення можна також виділити такі *типи модифікованих цін*:

- територіальні ціни;
- ціни зі знижками;
- ціни стимулювання покупок;
- пільгові ціни;
- ціни на нові товари – як високі задля «зняття вершків», так і низькі задля «проникнення на ринок».

3.3 Особливості ціноутворення в будівництві і експлуатації автомобільних доріг, договірна ціна

Основним завданням кошторисного нормування і ціноутворення в будівництві є:

- забезпечення за допомогою системи ціноутворення в будівництві визначення вартості будівництва на всіх стадіях інвестування;
- підвищення ефективності капітальних вкладень,
- забезпечення економії фінансових і інших ресурсів,
- впровадження досягнень науки і техніки, передового вітчизняного і зарубіжного досвіду в будівельному виробництві,
- застосування нових матеріалів, виробів і конструкцій організаційних заходів і т.ін.

Результатом ціноутворення в дорожньому будівництві є договірна ціна.

Договірна ціна - це вартість підрядних робіт, за яку підрядна організація, визначена виконавцем робіт, згодна виконати об'єкт замовлення.

Договірна ціна входить до складу вартості будівництва і використовується при проведенні взаєморозрахунків.

Договірна ціна на будівництво об'єкту формується претендентом на виконання робіт (генпідрядником) із залученням субпідрядних організацій і узгоджується із замовником і є *невід'ємною частиною контракту*.

Договірні ціни можуть встановлюватися

- твердими,
- динамічними,
- періодичними.

Твердий кошторис (тверда договірна ціна), як правило, встановлюються для будівництва тривалістю до 1,5 років. Тверді договірні ціни встановлюються незмінними на весь об'єм будівництва і не уточнюються.

Динамічні договірні ціни встановлюються відкритими і можуть уточнюватися протягом всього терміну будівництва, при цьому сума прибутку, врахована в договірній ціні на початок будівництва, не уточнюється.

Періодичні договірні ціни встановлюються відкритими і мають елементи як динамічної, так і твердої договірних цін. Особливість такої ціни полягає в тому, що на об'єми робіт, що плануються на певний період, як правило, це річний план, встановлюється тверда договірна ціна (фіксована частина ціни).

При *узгодженні договірної ціни* замовник, розглядає її складові, перевіряє вартість матеріальних ресурсів, яка не повинна перевищувати суми, що склалася в регіоні за цінами виробників, окрім випадків, підтверджених відповідними обґрунтуваннями і розрахунками.

Після узгодження договірної ціни складається контракт на виконання робіт. У контракті указується документ, покладений в основу визначення вартісних показників; указується вид договірної ціни -тверда, динамічна або періодична, порядок і терміни уточнення договірної ціни; умови фінансування; гарантії замовника і підрядчика і т.п.

Уточнення динамічних договірних цін проводиться виходячи із зіставлення регіональних рівнів цін матеріально-технічних ресурсів на час узгодження договірної ціни, середньої їх зміни на момент уточнення і цін ресурсів, пред'явлених підрядчиком.

4 КОШТОРИСНА СПРАВА В БУДІВНИЦТВІ, РЕМОНТІ І ЕКСПЛУАТАЦІЇ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ І АЕРОДРОМІВ

4.1 Види інвесторської кошторисної документації і порядок їх складання

4.2 Порядок складання локальних кошторисів і відомостей ресурсів до них, об'єктних кошторисів, локальних і об'єктних кошторисних розрахунків, зведених кошторисних розрахунків на окремі види витрат і вартості будівництва

4.3 Загальні правила оформлення інвесторської кошторисної документації

4.1 Види інвесторської кошторисної документації і порядок їх складання

Для визначення кошторисної вартості будівництва, проєктованих підприємств, будівель, споруд або їх черг складається **інвесторська кошторисна документація** наступних видів:

1. *Локальні кошториси* є первинними кошторисними документами і складаються на окремі види робіт і витрат по будівлям і спорудам або по загальний майданчиковим роботам на підставі об'ємів, які визначилися при розробці робочої документації (робочих креслень).

2. *Локальні кошторисні розрахунки* складаються також на окремі види робіт і витрат по будівлях і спорудах або по загальний майданчикових роботах замість локальних кошторисів в тих випадках, коли об'єми робіт і розміри витрат остаточно не визначилися і підлягають уточненню.

3. *Об'єктні кошториси* об'єднують в своєму складі на об'єкт цілому дані з локальних кошторисів.

4. *Об'єктні кошторисні розрахунки* об'єднують в своєму складі на об'єкт в цілому дані з локальних кошторисних розрахунків і локальних кошторисів і підлягають уточненню.

5. *Кошторисні розрахунки на окремі види витрат* складаються в тих випадках, коли необхідно визначити, як правило, в цілому по будівництву кошти, необхідні для відшкодування витрат, не врахованих кошторисними нормативами (наприклад: компенсації у зв'язку з вилученням земель під забудову; витрати, зв'язані із застосуванням пільг і доплат, встановлених урядовими рішеннями, отриманням архітектурно-планувальних завдань, технічних умов, експертних висновків і т.п.).

6. *Зведені кошторисні розрахунки вартості будівництва* підприємств, будівель, споруд (або їх черг) складаються на основі об'єктних кошторисів, об'єктних кошторисних розрахунків і кошторисних розрахунків на окремі види витрат.

7. *Зведення витрат* - це кошторисний документ, об'єднуючий зведені кошторисні розрахунки вартості будівництва. Зведення витрат складається у випадках, коли одночасно з будівництвом виробничих об'єктів передбачається будівництво об'єктів житлово-цивільного призначення або бази будівельної індустрії, профтехучилищ, профілакторіїв, об'єктів підсобного сільського господарства і побутового обслуговування населення, міського наземного пасажирського транспорту, дорог, шляхопроводів і подібних інженерних споруд, а також об'єктів, будівництво яких здійснюється за рахунок засобів на виробниче будівництво.

8. *Відомість кошторисної вартості будівництва об'єктів, що входять в пусковий комплекс*, складається у тому випадку, коли здійснення будівництва і введення в експлуатацію підприємства, будівлі або споруди передбачається окремими пусковими комплексами.

9. *Відомість кошторисної вартості будівництва об'єктів і робіт з охорони довкілля* складається у тому випадку, коли при будівництві підприємства, будівлі або споруди передбачається здійснення заходів щодо охорони навколишнього середовища. При цьому у відомості, як правило, зберігається нумерація об'єктів

робіт, прийнята в зведеному кошторисному розрахунку. У відомість включається тільки вартість об'єктів і робіт, які безпосередньо стосуються природоохоронних заходів.

10. *Розрахунок вартості будівництва на повний розвиток* входить до складу проекту на будівництво першої черги і містить в собі дані із зведеного кошторисного розрахунку вартості будівництва першої черги і розрахунків вартості будівництва подальших черг.

11. *Розрахунок вартості будівництва на подальшу чергу* складається на підставі даних з об'єктних розрахунків вартості.

12. *Об'єктний розрахунок вартості* складається на кожний з об'єктів, який намічається до будівництва у складі подальших черг.

До інвесторської кошторисної документації у складі затвердженого проекту (робочого проекту) додається пояснювальна записка, в якій повинні бути приведені:

- посилання на територіальний район, де розташовано будівництво;
- відомості про те, з якого року введені норми, і про ціни, в яких складена інвесторська кошторисна документація;
- обґрунтування для складання розрахунків інших витрат;
- розміри кошторисного прибутку;
- посилання на документи, відповідно до яких розробляється інвесторська кошторисна документація;
- розрахунок розподілу коштів по напрямках капітальний вкладень (для житлово-цивільного будівництва).

Склад інвесторської кошторисної документації

Склад інвесторської кошторисної документації визначається залежно від стадійності проектно-кошторисної документації, що розробляється, і технічної складності об'єкту.

Зазвичай, ***у складі проекту*** розробляються:

- зведення витрат (при необхідності);
- зведений кошторисний розрахунок вартості будівництва (розрахунок вартості будівництва);

- об'єктні і локальні кошторисні розрахунки;
- кошторисні розрахунки на окремі види витрат;
- кошториси на проектні і дослідницькі роботи.

4.2 Порядок складання локальних кошторисів і відомостей ресурсів до них

Локальні кошториси та відомості ресурсів до локальних кошторисів складаються в поточному рівні цін на трудові і матеріально-технічні ресурси по встановлених формах.

При складанні локальних кошторисів застосовуються:

- Ресурсні елементні кошторисні норми України;
- Вказівки по застосуванню ресурсних елементних кошторисних норм;
- Ресурсні кошторисні норми експлуатації будівельних машин і механізмів;
- поточні ціни на матеріали, вироби і конструкції;
- поточні ціни машино-години;
- поточна вартість людино-години відповідного розряду робіт;
- поточні ціни на перевезення вантажів для будівництва;
- Правила визначення *загальновиробничих і адміністративних витрат*.

Відомості ресурсів до локальних кошторисів містять дані, визначені на обсяг робіт, передбачений кошторисом, про трудомісткість і середній розряд робіт, нормативну потребу в матеріально-технічних ресурсах у фізичних одиницях вимірювання, а також вартість одиниці вимірювання трудових і матеріально-технічних ресурсів, прийняту в кошторисі.

Порядок складання об'єктних кошторисів

Об'єктні кошториси складаються в поточному рівні цін на об'єкти в цілому шляхом підсумовування даних локальних кошторисів, з угрупованням робіт і витрат по відповідних графах кошторисної вартості «будівельних робіт», «монтажних робіт», «устаткування і інвентаря», «інших витрат».

У об'єктних кошторисах за даними локальних кошторисів показуються кошторисна трудомісткість і кошторисна заробітна плата.

Якщо вартість об'єкту може бути визначена по одному локальному кошторису, то об'єктний кошторис не складається. В цьому випадку роль об'єктного кошторису виконує локальний кошторис.

Порядок складання локальних і об'єктних кошторисних розрахунків

Локальні і об'єктні кошторисні розрахунки розробляються замість локальних і об'єктних кошторисів в тих випадках, коли:

а) об'єми робіт і розміри витрат ще остаточно не визначилися і підлягають уточненню при розробці Робочої документації (робочих креслень);

б) об'єми робіт, характер і методи їх виконання не можуть бути точно визначені при проектуванні і уточнюються в процесі будівництва (окремі видиробіт і конструктивні елементи підводної частини гідротехнічних споруд, будівель і споруд експериментального будівництва, будівель, що реконструюються, і споруд, технологічної частини об'єктів з новим виглядом виробництва, днопоглиблювальні і гірничопрохідницькі роботи і т.п.).

При цьому на підставі уточнених в процесі будівництва обсягів робіт складається об'єктний (локальний) виконавчий кошторис.

Порядок складання зведених кошторисних розрахунків на окремі види витрат та об'єкт будівництва в цілому

Зведений кошторисний розрахунок вартості будівництва автомобільної дороги, підприємств, будівель, споруд або їх черг - це кошторисний документ, що визначає повну кошторисну вартість будівництва всіх об'єктів, передбачених Проектом або Робочим проектом, включаючи кошторисну вартість будівельних і монтажних робіт, витрати на придбання устаткування, меблів і інвентаря, а також всі супутні витрати.

Кошторисна вартість об'єкту включає всі суспільно-необхідні витрати на створення цього об'єкту, зокрема витрати на виконання будівельно-монтажних робіт (БМР), придбання і монтаж устаткування, проектно-дослідницькі роботи, загальновиробничі витрати, а також окрім цього кошторисний прибуток.

У зведених кошторисних розрахунках вартості виробничого і невиробничого будівництва засоби розподіляються по наступних розділах:

Розділ 1. Підготовка території будівництва

Розділ 2. Основні об'єкти будівництва

Розділ 3. Об'єкти підсобного і обслуговуючого призначення

Розділ 4. Об'єкти енергетичного господарства

Розділ 5. Об'єкти транспортного господарства і зв'язку

Розділ 6. Зовнішні мережі і споруди водопостачання, каналізації, тепlopостачання і газопостачання

Розділ 7. Впорядкування і озеленення території

Розділ 8. Тимчасові будівлі і споруди

Розділ 9. Інші роботи і витрати

Розділ 10. Утримання служби замовника і авторський нагляд

Розділ 11. Підготовка експлуатаційних кадрів

Розділ 12. Проектні і дослідницькі роботи

Крім того, після підсумку розділів 1-12 враховуються:

- кошторисний прибуток;
- кошти на покриття адміністративних витрат будівельно-монтажних організацій;
- кошти на покриття ризику всіх учасників будівництва;
- кошти на покриття додаткових витрат, пов'язаних з інфляційними процесами;
- податки, збори, обов'язкові платежі, встановлені чинним законодавством і не враховані складовими вартості будівництва (комунальний податок, податок на додану вартість).

4.3 Загальні правила оформлення інвесторської кошторисної документації

При складанні інвесторської кошторисної документації здійснюється її нумерація в установленому порядку. Нумерація локальних кошторисів (локальних

кошторисних розрахунків) проводиться при формуванні об'єктного кошторису (об'єктного кошторисного розрахунку) з урахуванням того, в який розділ зведеного кошторисного розрахунку вартості будівництва вона включається.

Як правило, нумерація локальних кошторисів (локальних кошторисних розрахунків) проводиться таким чином, щоб перші дві цифри відповідали номеру розділу зведеного кошторисного розрахунку, другі дві цифри - номеру рядка в розділі, і треті дві цифри означають порядковий номер локального кошторису (локального кошторисного розрахунку) в даному об'єктному кошторисі (об'єктному кошторисному розрахунку).

Наприклад: № 02-04-12.

Номери об'єктних кошторисів (об'єктних кошторисних розрахунків) по такій системі нумерації включають останні дві цифри, відповідні номерам локальних кошторисів (локальних кошторисних розрахунків).

Наприклад: № 02-04.

Результати обчислень, підсумкові дані в кошторисній документації наводяться в такому порядку:

- у локальних кошторисах (локальних кошторисних розрахунках) підсумкові цифри округляються до цілих гривень;

- у об'єктних кошторисах (об'єктних кошторисних розрахунках) підсумкові цифри з локальних кошторисів (локальних кошторисних розрахунків) показуються в тисячах гривень з округленням до двох знаків після коми;

- у зведених кошторисних розрахунках вартості будівництва (зведеннях витрат) підсумкові суми з об'єктних кошторисів (об'єктних кошторисних розрахунків) показуються в тисячах гривень з округленням до двох знаків після коми.

У такому ж порядку наводяться результати обчислень і підсумкові дані в Розрахунках вартості будівництва.